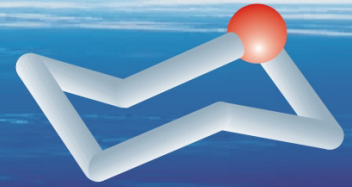

Szénhidrát-kémiai kutatások bioinformatikai esetek

Dr. Harangi János
DE, TTK, Biokémiai Tanszék

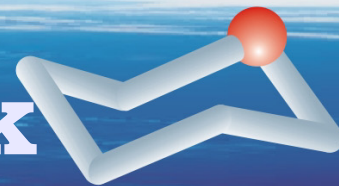

Intranet

<http://dspace.lib.unideb.hu:8080/dspace/handle/2437/2815>

Fő kutatási területek

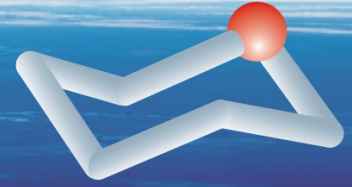

- Enzimek vizsgálata
  - mannozidáz
  - amiláz
  - OGT
- Analitikai kutatások
  - Élelmiszer analitika
  - Magas hőmérsékletű HPLC
- **Biológiailag aktív molekulák szintézise**
  - **oligoszacharidok,**
  - **glikopeptidek,**
  - **neoglikoproteinek**
- **Bioinformatikai kutatások**

Glikoproteinek

Glikoproteinek

N-glikoproteinek

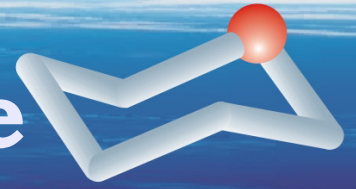
O-glikoproteinek

előfordulás:

- citoszol
- sejtmembrán
- extracelluláris folyadék

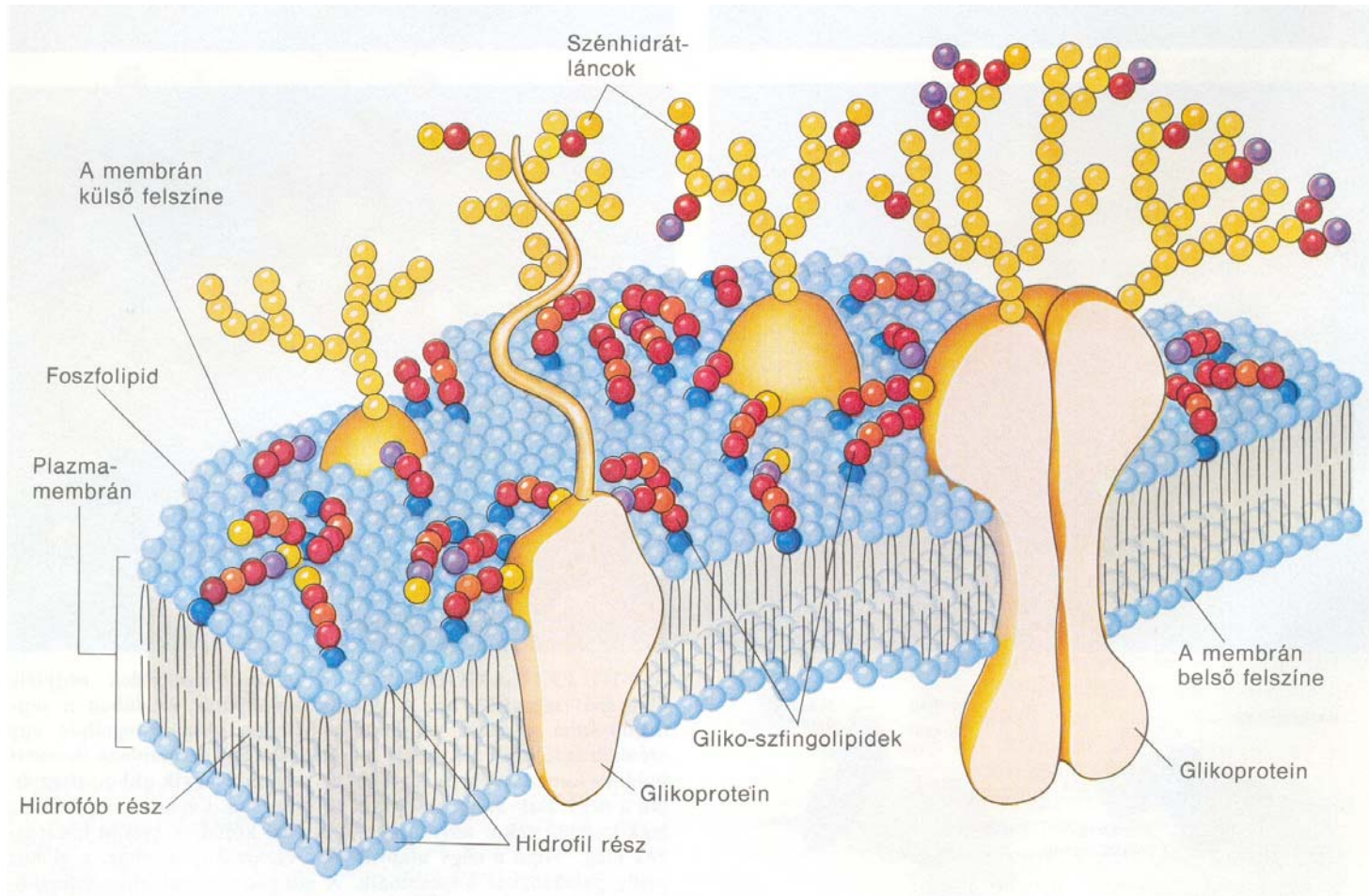
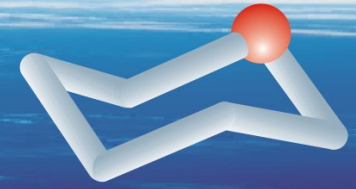
Glikoproteinek szerepe

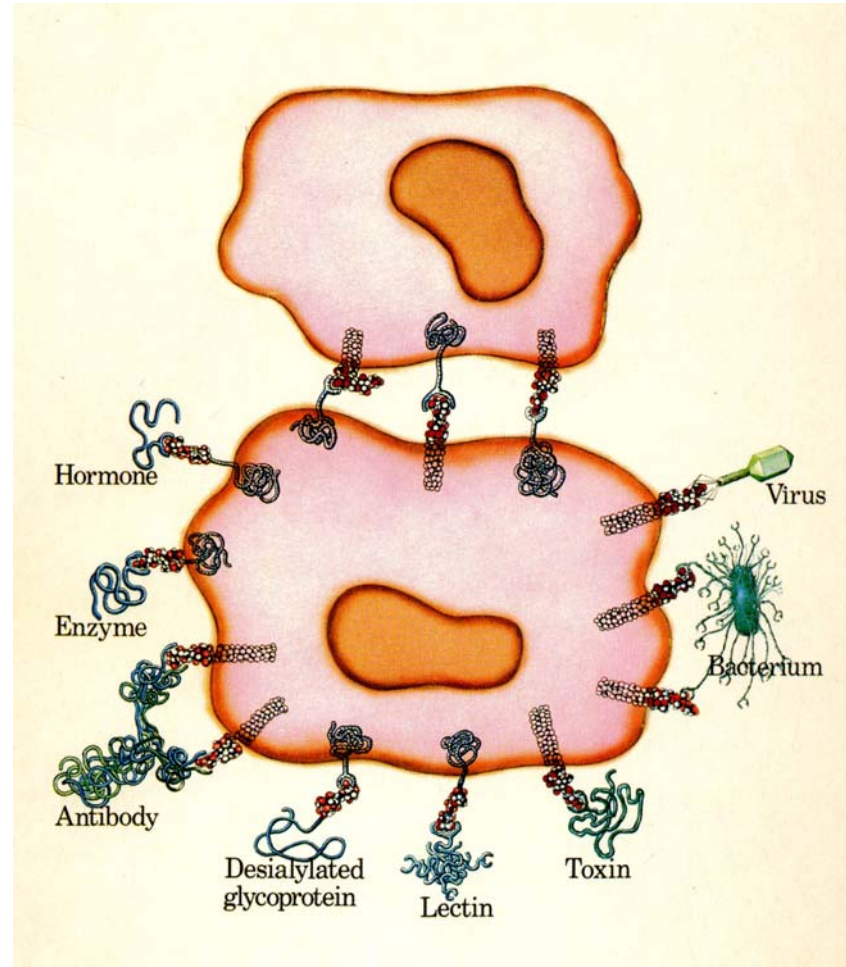
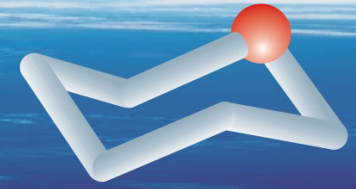
- megtermékenyülés
- immunvédelem
- vírusos, bakteriális fertőzések
- sejtnövekedés
- sejt-sejt adhézió
- vérrögök feloldódása
- gyulladásos folyamatok
- tumor antigének

Plazmamembrán

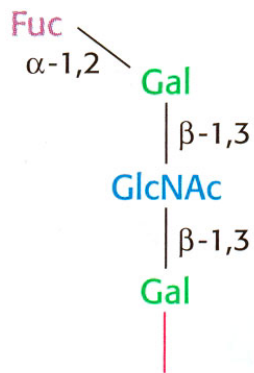
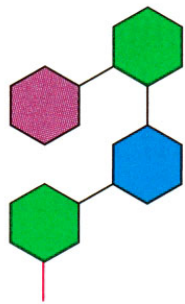
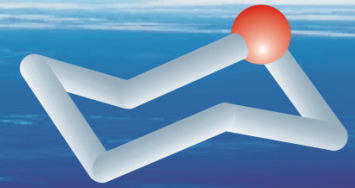

Sejtfelszíni szénhidrátok szerepe

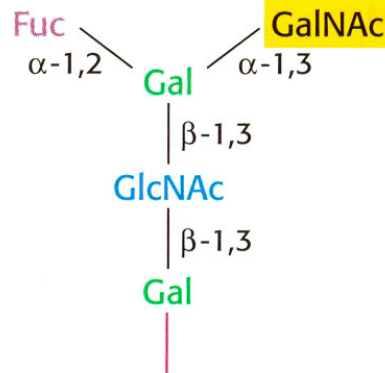
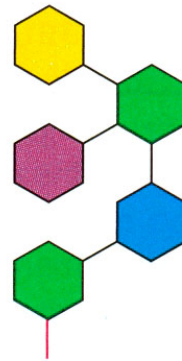

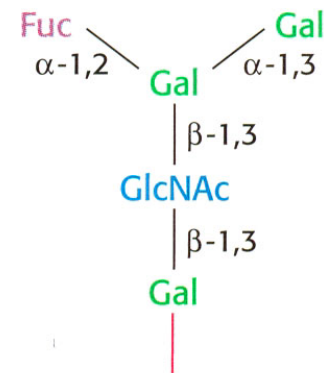
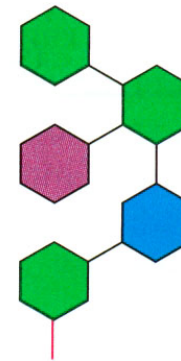
Vércsoport antigének

O antigen

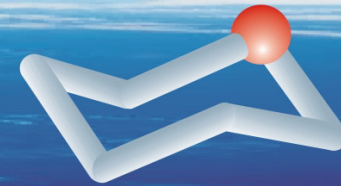

A antigen

B antigen

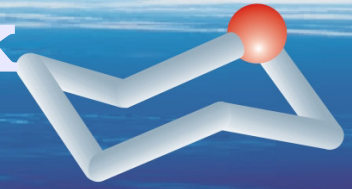
A glikoproteo glikánok funkciói I.

➤ Fiziko-kémiai funkciók

- Oldhatóság, elektromos töltés, tömeg, viszkozitás módosítása oldatban
- Fehérje folding kontrollja
- Fehérje konformáció stabilizálása
- Hőstabilitás, védelem a proteolitikus enzimekkel szemben

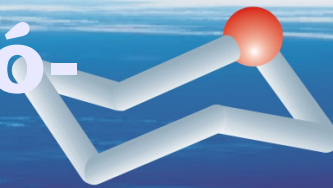
A glikoproteo glikánok funkciói II.

➤ Biológiai funkciók

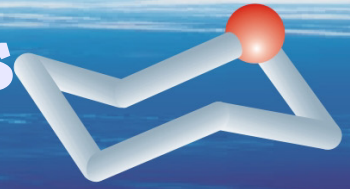
- A glikoproteinek intracelluláris mozgásának és helyzetének szabályozása
- A keringésben levő glikoproteinek élettartamának szabályozása
- Immunológiai tulajdonságok módosítása
- Enzimek, hormonok aktivitásának módosítása
- Sejtfelszíni receptorok
- Sejt-sejt kölcsönhatások

Biopolimerek információ- tároló képessége

		Az izomerek száma	
		Peptidek, Nukleinsavak	Szénhidrátok
Monomer	Z	1	1
Dimer	ZZ	1	11
Trimer	ZZZ	1	120
Tetramer	ZZZZ	1	1 424
Pentamer	ZZZZZ	1	17 872
Monomer	Z	1	1
Dimer	YZ	2	20
Trimer	XYZ	6	720
Tetramer	WXYZ	24	34 560
Pentamer	VWXYZ	120	2 144 640

Mesterséges bakteriális antigének előállítása

- Sejtfal **oligoszaharidok** kémiai szintézisével lehetséges *mesterséges bakteriális antigének* előállítása
- De: az oligoszaharidok kis molekulatömegűek (haptének)
- Önmagukban nem képesek immunológiai reakciót kiváltani

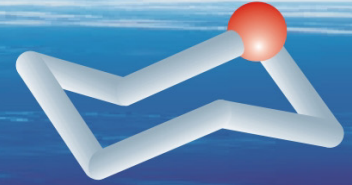
Oligoszaharidok molekulatömegének növelése

- Leggyakrabban használt módszer:
neoglikoproteinek szintézise
- Allil-glikozidok poliakrilamiddal
történő ko-polimerizációja
- Oligoszaharidok 1,2-O-cianoetilidén
származékainak polimerizációja

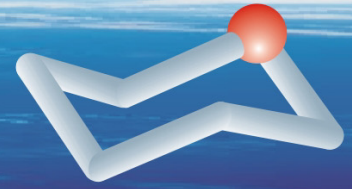

Neoglikoproteinek előállítása

- Az oligoszaharid és a makromolekuláris hordozó közötti kovalens kötés kialakításához hídmolekulára (*spacer*) van szükség
- **Spacer:**
- Két funkciós-csoporttal rendelkeznek
- Megfelelő hosszúságú
- Nem túlságosan hidrofób
- Nem tartalmaz olyan kötéseket, melyek fiziológias körülmények között elbomlanak

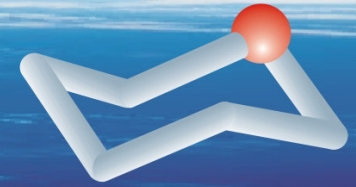
Mesterséges immunizáció

- Immunreakció kiváltása fertőzés nélkül
- Új antibakteriális szerek
- Új antivirális szerek
- Receptorok szerepének feltárása és új hasznosítása

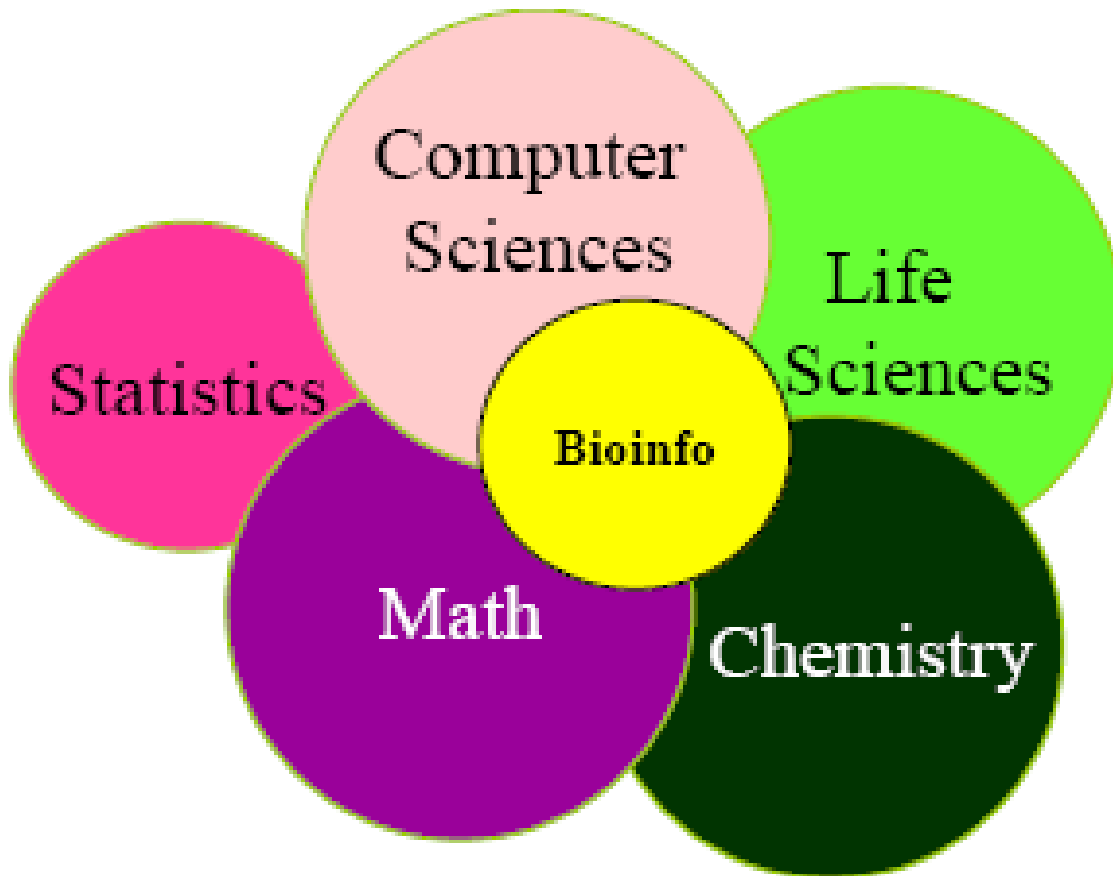
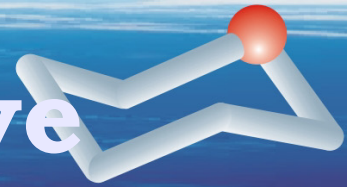

Mi is az a bioinformatika?

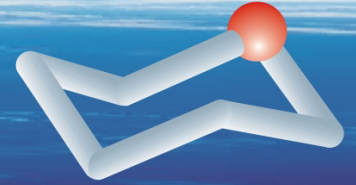
- Informatika a biológiai alkalmazásokban
- Az informatika szükségessége
  - Gének: a genetikai információ könyve
  - 4 betű
  - Olvashatjuk, de nem értjük teljesen
  - Junk DNS > 98% - a junk DNS szerepe
  - Adatbázisok (kereshetőség, publikusság)

A bioinformatika helye

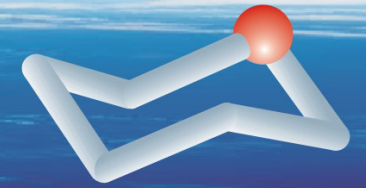
HGP

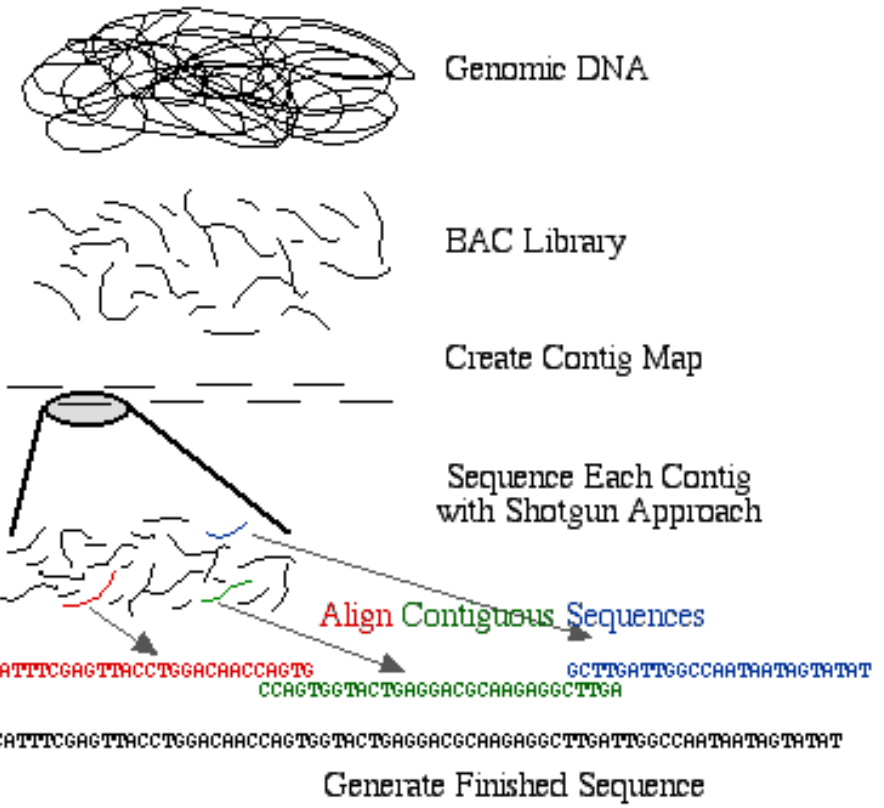
- 1990-2003
- Génszekvenálás
- Informatikai módszerek bevezetése

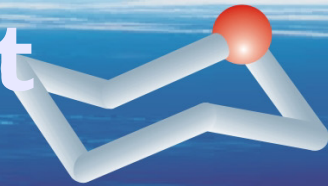
HGP

Hierarchical Shotgun Sequencing Method

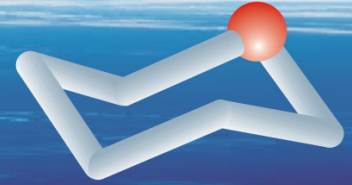
A humán genom projekt tanulságai

- Az emberi genom kb. 30 000 gént tartalmaz, ezeknek kb fele ismeretlen
- Az emberek több, mint 99,9%-ban azonos géneket tartalmaznak
- Az emberi génkészlet több, mint fele nagy hasonlóságot mutat más fajok génjeivel

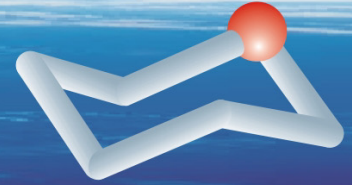
Genomika

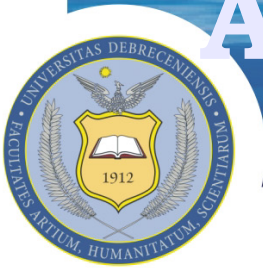
- Humán Genom Projekt
- Genetika és informatika
  - A szerkezet (szekvencia, 3D)
  - Funkció
- Szekvencia analízis
- Filogenetikai összefüggések
- Vizualizáció
- Kódolt fehérjék

Proteomika

- Proteom – az élő sejt fehérjekészlete
- Elsődleges szerkezet
- Másodlagos szerkezet
- Folding
- Funkciók (enzimatis aktivitás)
  - Protein engineering
  - In-silico drug development

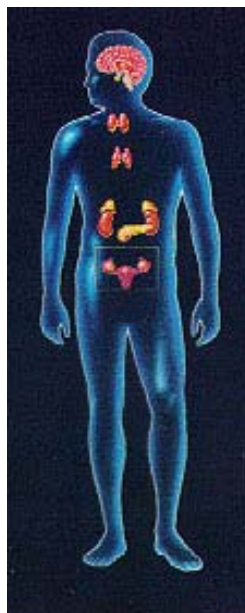

A proteomika hosszútávú hatása

“... Today's arsenal of drugs, targets only 500 or so different proteins.”

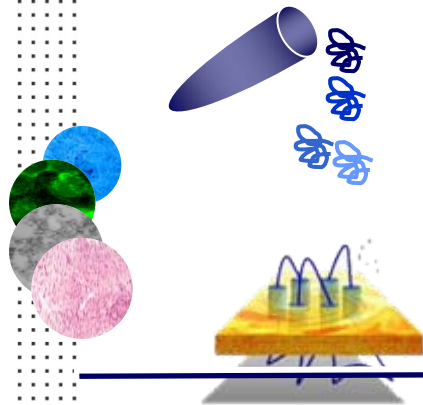
(Dr. M. Uhlen – **Science** magazine Vol 309, Issue 5739, 1310, 2005)

Proteomikai technológiák

Tömegspektrometria

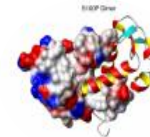

Biokémiiai
technikák

Bioinformatika

Protein
azonosítás

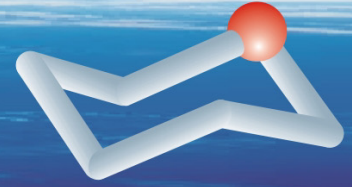

The HUPO World...

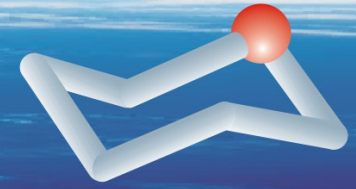

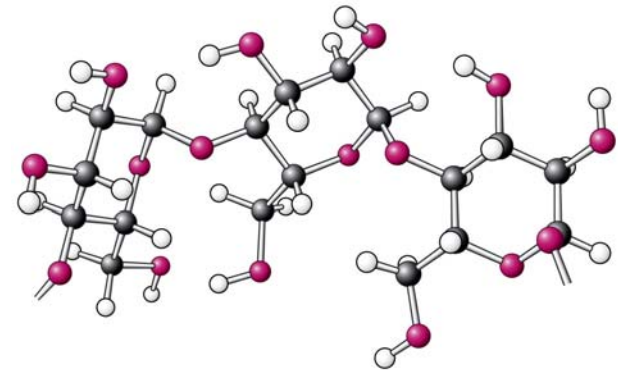
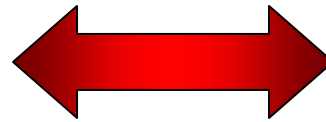
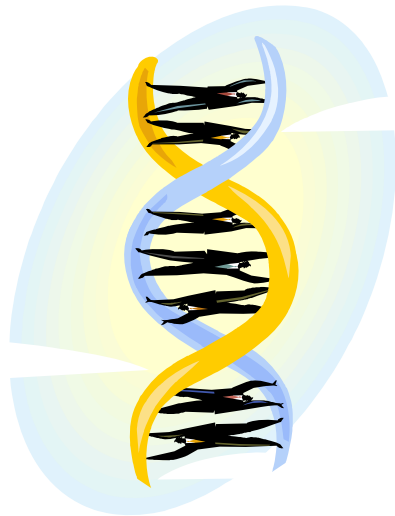
Glikomika

- Glikom – az élő sejt szénhidrát készlete
- Szénhidrát adatbázis
- Az élő sejtben lévő proteinek több, mint fele szénhidrátot is tartalmaz
- Szénhidrátok szerkezet
  - Primer szerkezet (elágazások)
  - 3D szerkezet
- Funkciók

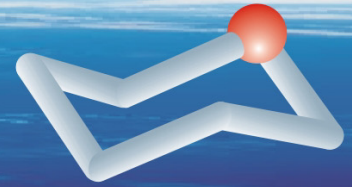
- Van-e kapcsolat a genom és a glikom között?

Chapter 11 Open part 2
Biochemistry, Sixth Edition
© 2007 W. H. Freeman and Company

Glikom és genom

Glycome

Glycosidases, Glycosyl transferases, Carbohydrate modifying enzymes, Lectins, CBPs, ...

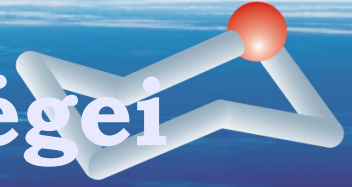
Proteome

Transcriptome

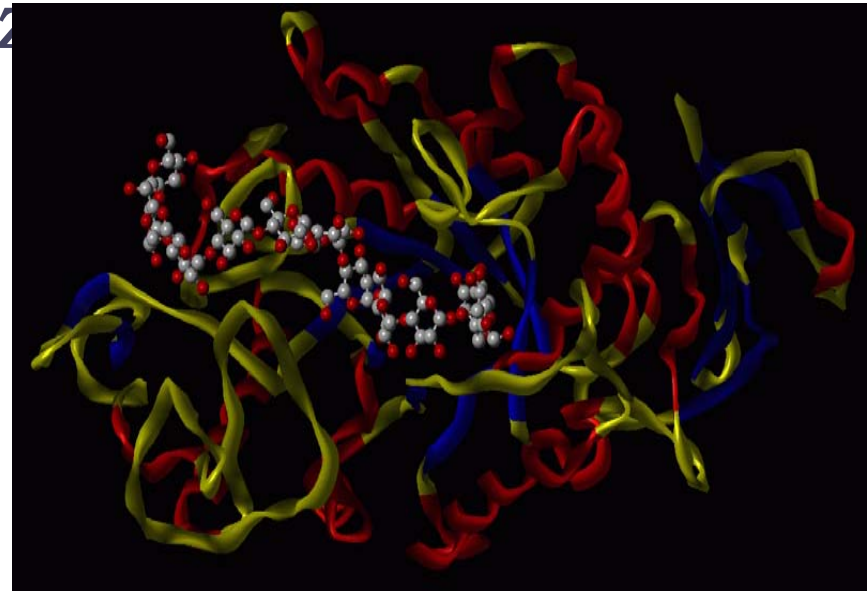
Genome

A bioinformatika lehetőségei

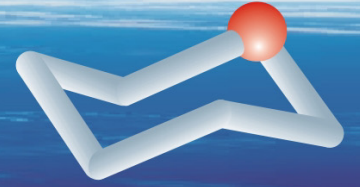

- Enzimtervezés – bioszintézis laboratóriumban
- Genetikai szabályozás
- ... ..
- Etikai kérdések

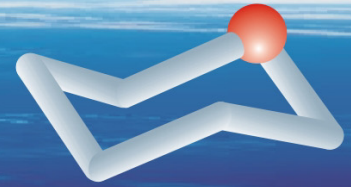
Genography projekt

- Az emberiség eredete
- A népvándorlások bizonyítása
- A genetikai azonosság és különbözőség

Genography projekt


```
ATGGAGAAGGTGAAGGGTCTGCTGAAGCCGCGGGCCGACGCCGCAGCAGCA  
GTGGCAGCGCAAGCTCCGCAACGAGTGCCGCGTCCTCGACCGCCAGATCCG  
GAGGGAGGAGAAGAACGTGGAGAAGTCTATCAGGGAGGCTGCAAAGCGC  
GATCCGCAAAGGCTCTTGCTAAGGAACTAGTGAGGTCAAGACGTGCTGTT  
ATGAAAACAAGGCTCAACTAAATTCAGTATCAATGCATCTTGGAGAAATT  
CAAGAACTGTCGGTCACTGTCAAAAAGTGCTGAAGTTATGAAAATCGTT  
TGAAAGCTCCAGAATTGGCTGCCACCATGCAAGAATTTAGTGAAGAAATG  
GGTGTGATGGAAGAGATGGTCAACGATGCAGTTGATTCAGCTTTGGACTC  
GGAGGAGGAAATTGAAGAGGAGGTTGACAAGGTTCTTGCTTCAGTAGCTC  
CCTCACAGCTACCCGATGCTGTGAGGAAACAGAGGATAAACCAAGCTTCA  
GTCCCAGAAGAGCGACAAGCTGTTGCTGAGGGCGCTGATGATGATGAGGA
```

ORIGINAL
SEQUENCE

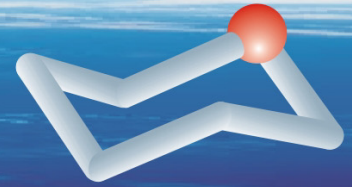


```
ATGGAGAAGGTGAAGGGTCTGCTGAAGCCGCGGGCCGACGCCGCAGCAGCA  
GTGGCAGCGCAAGCTCCGCAACGAGTGCCGCGTCCTCGACCGCCAGATCCG  
GAGGGAGGAGAAGAACGTGGAGAAGTCTATCAGGGAGGCTGCAAAGCGC  
GATCCGCAAAGGCTCTTGCTAAGGAACTAGTGAGGTCAAGACGTGCTGTT  
ATGAAAACAAGGCTCAACTAAATTCAGTATCAATGCATCTTGGAGAAATT  
CAAGAACTGTCGGTCACTGTCAAAAAGTGCTGAAGTTATGAAAATCGTT  
TGAAAGCTCCAGAATTGGCTGCCACCATGCAAGAATTTAGTAAAGAAATG  
GGTGTGATGGAAGAGATGGTCAACGATGCAGTTGATTCAGCTTTGGACTC  
GGAGGAGGAAATTGAAGAGGAGGTTGACAAGGTTCTTGCTTCAGTAGCTC  
CCTCACAGCTACCCGATGCTGTGAGGAAACAGAGGATAAACCAAGCTTCA  
GTCCCAGAAGAGCGACAAGCTGTTGCTGAGGGCGCTGATGATGATGAGGA
```

COPIED
SEQUENCE

Genography projekt

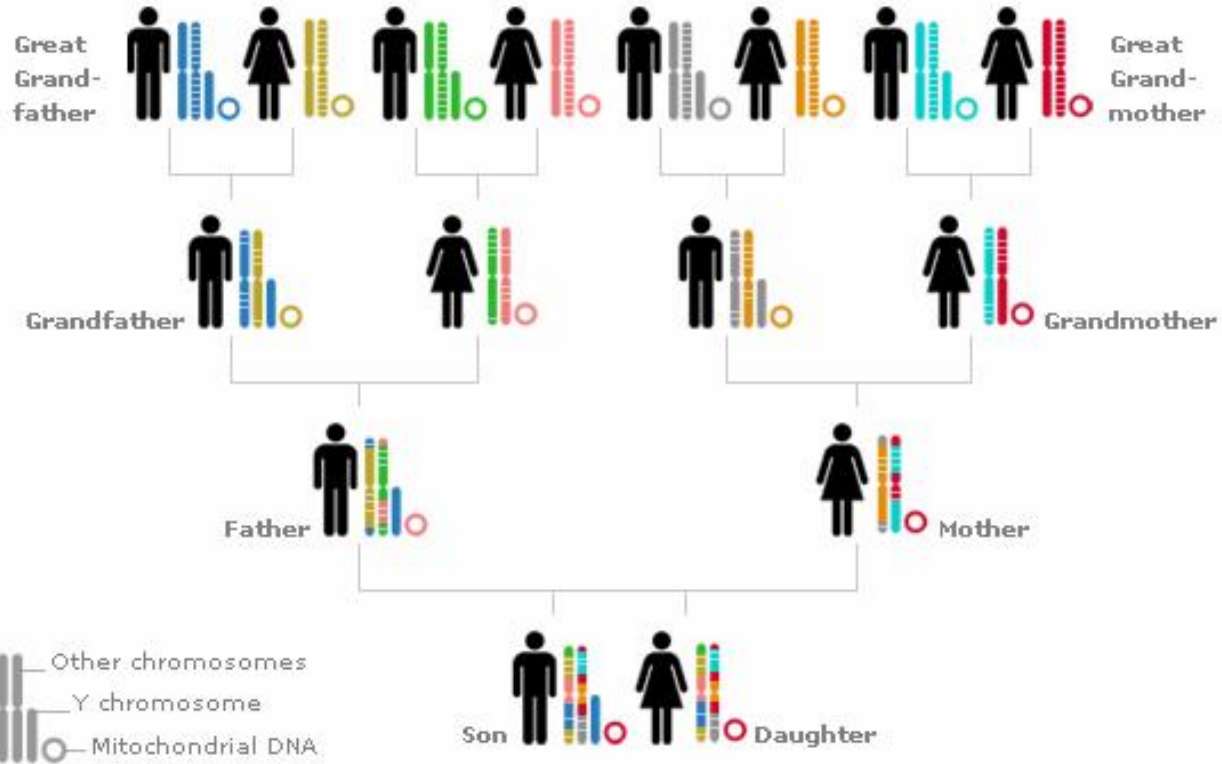
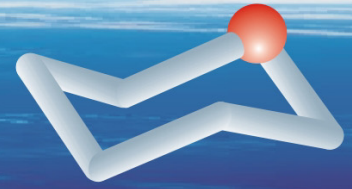
Congratulations! You found the mutation.
There are about 50 random single point changes that distinguish a child's DNA from his or her parents' DNA. **RESET**

AGTGAAG Original
↓
AGTAAAG Copy

```
ATGGAGAAGGTGAAGGGTCTGCTGAAGCCGCGGCCGACGCCGCAGCAGCA  
GTGGCAGCGCAAGCTCCGCAACGAGTGCCGCGTCCTCGACCCAGATCCG  
GAGGGAGGAGAAGAACGTGGAGAAGTCTATCAGGGAGGCTGCAAAGCGC  
GATCCGCAAAGGCTCTTGCTAAGGAACTAGTGAGGTCAAGACGTGCTGTT  
ATGAAAACAAGGCTCAACTAAATTCAGTATCAATGCATCTTGGAGAAATT  
CAAGAACTGTCGGTCATCTGTCAAAAAGTGCTGAAGTTATGAAAATCGTT  
TGAAAGCTCCAGAATTGGCTGCCACCATGCAAGAATTTAGTAAAGAAATG  
GGTGTGATGGAAGAGATGGTCAACGATGCAGTTGATTCAGCTTTGGACTC  
GGAGGAGGAAATTGAAGAGGAGGTTGACAAGGTTCTTGCTTCAGTAGCTC  
CCTCACAGCTACCCGATGCTGTGAGGAAACAGAGGATAAACCAAGCTTCA  
GTCCCAGAAGAGCGACAAGCTGTTGCTGAGGGCGCTGATGATGATGAGGA
```


Genography projekt

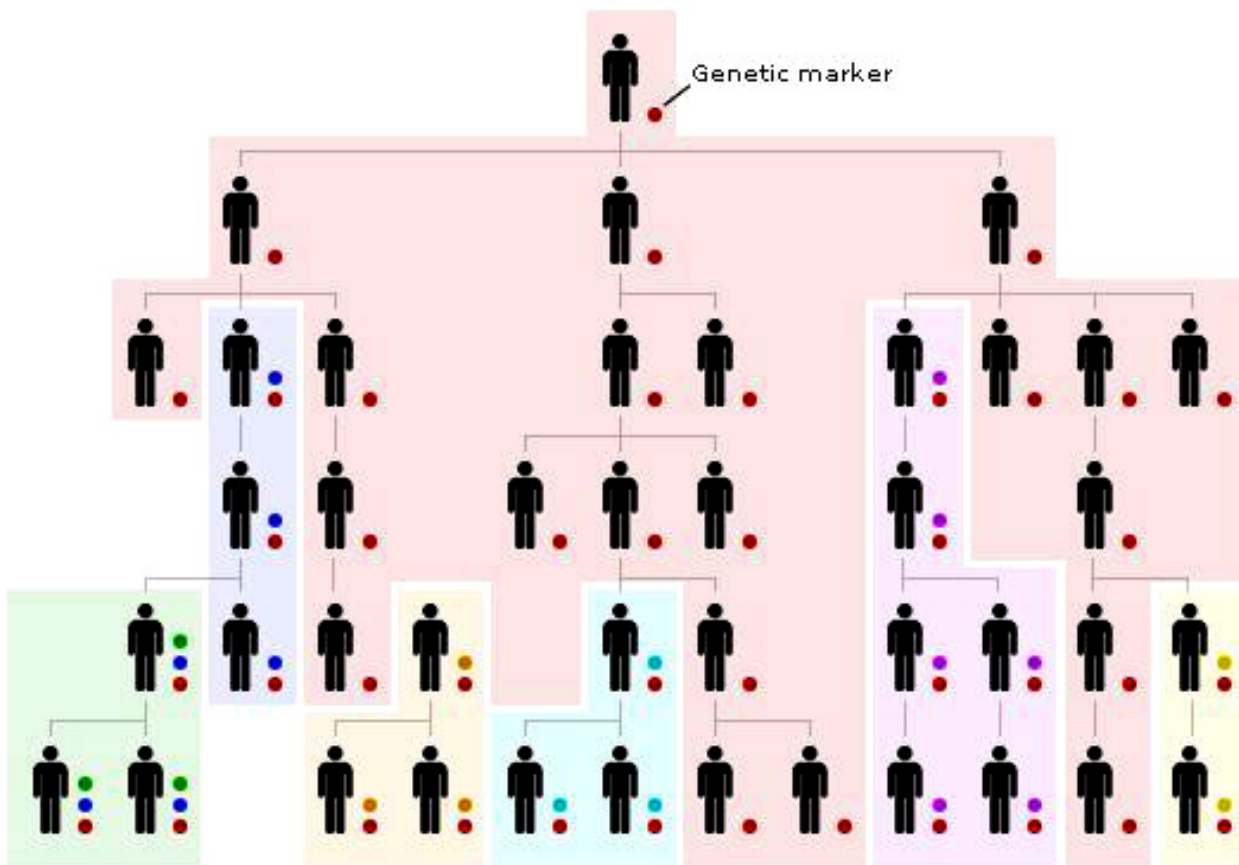
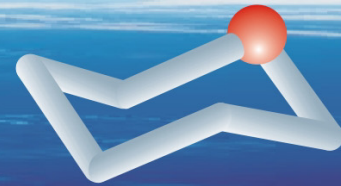
Show both types of DNA

Show recombined DNA

Show non-recombined DNA

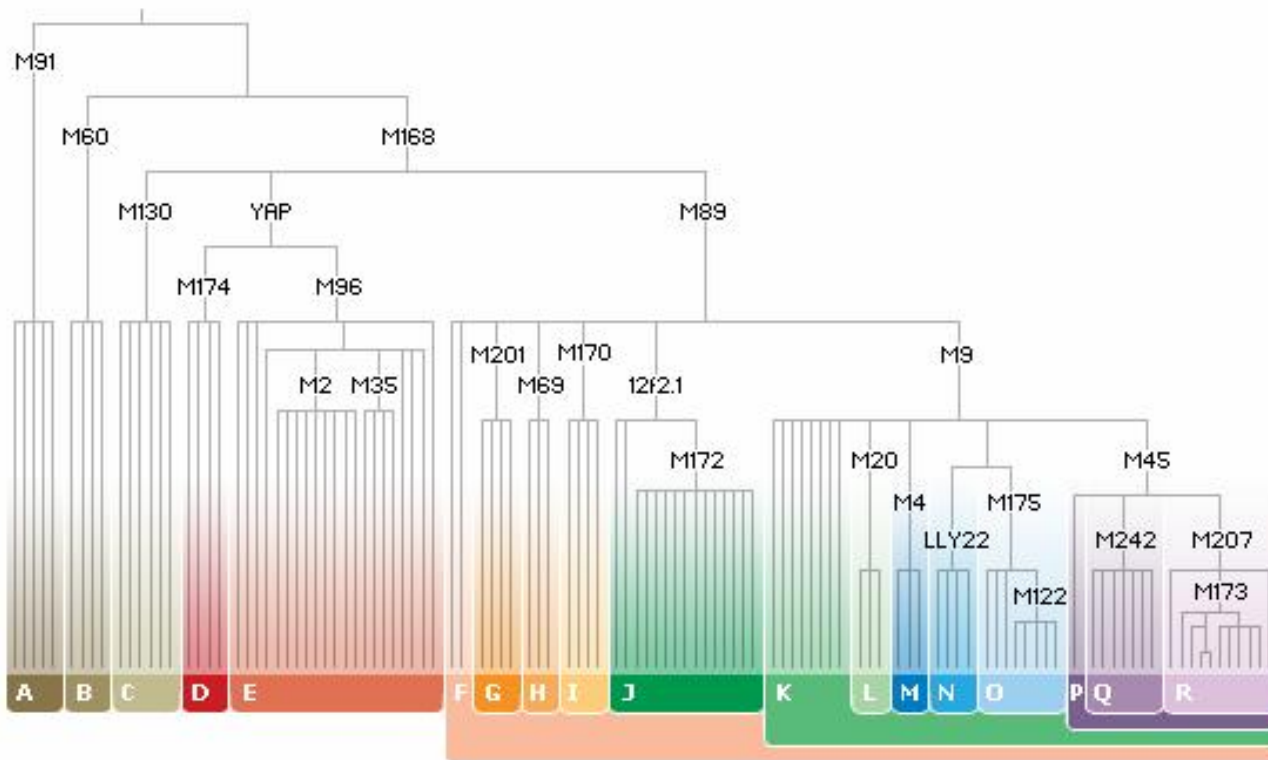
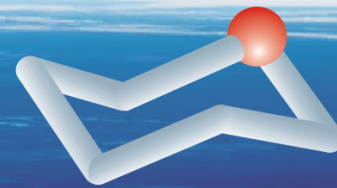

Genography projekt

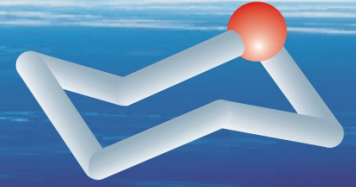

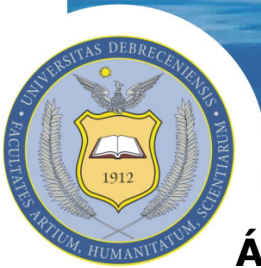
Genography projekt

Genography projekt

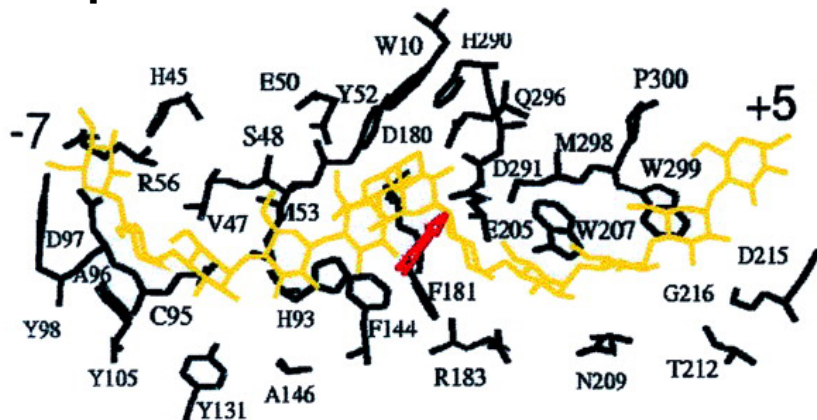

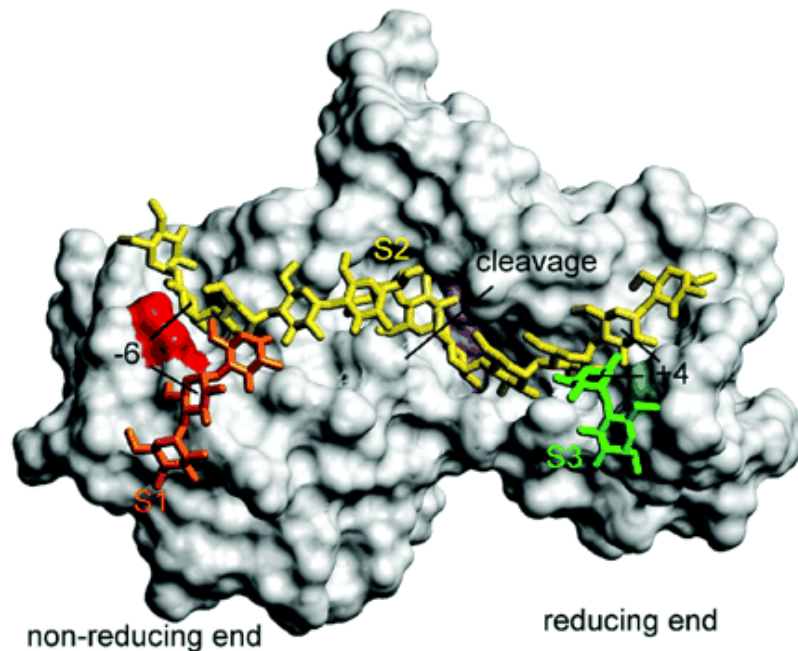
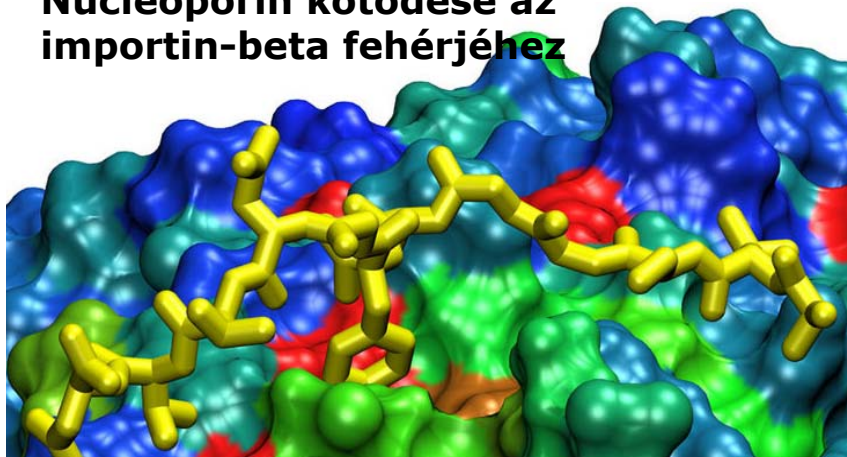
Ámiláz enzimek vizsgálata molekuláris modellezéssel

Árpa ámiláz enzim szubsztrátkötő helye

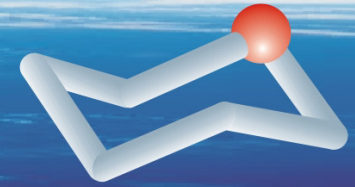

Nucleoporin kötődése az importin-beta fehérjéhez

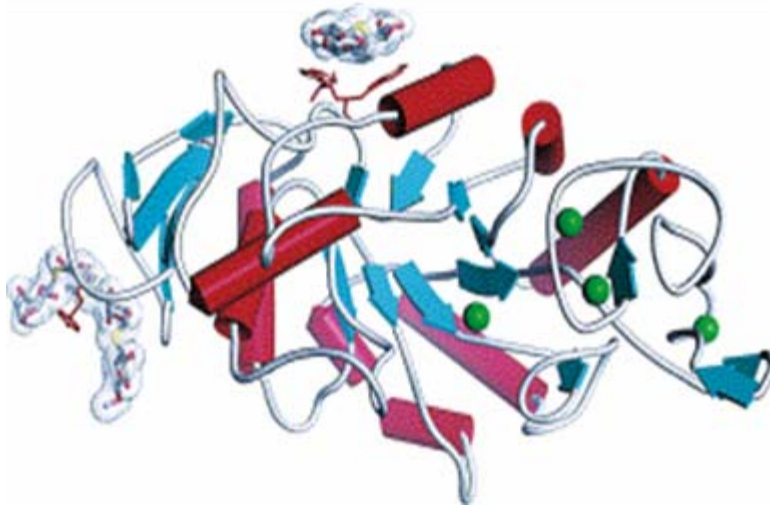
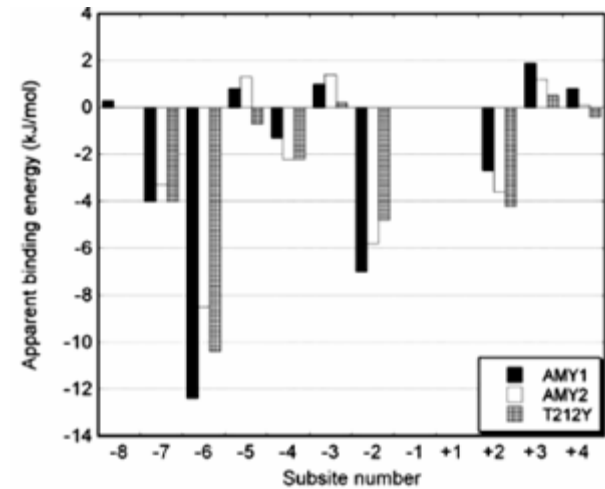

Árpa ámiláz enzim szubsztráttal

Amiláz enzim alhelyei

- 1) amiláz enzimek vizsgálata,
működési sajátosságok meghatározása,
az enzim szubsztrát-kötésének vizsgálata,
kölsönhatási energiák meghatározása
- 2) molekulák keresése adatbázisból
(információk szekvenciáról, szerkezetről, működésről)

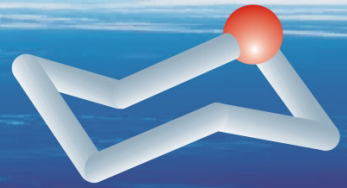
RCSB **PDB**
PROTEIN DATA BANK

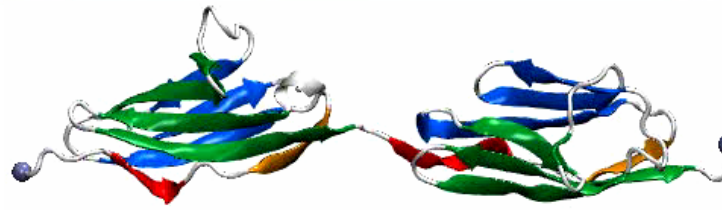
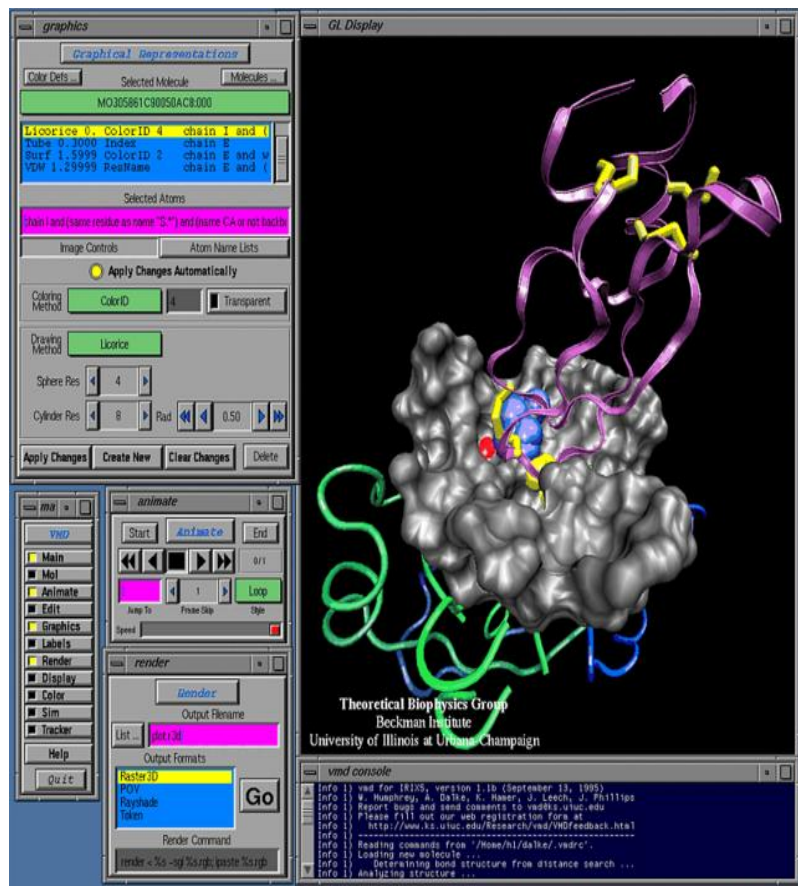
WORLDWIDE
PDB
PROTEIN DATA BANK

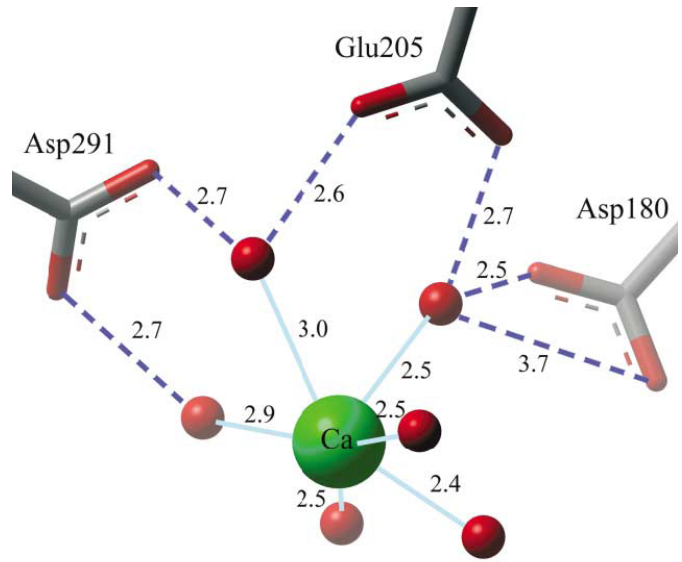
Molekuláris modellezés

3) molekulamodellés számítógépes programok segítségével

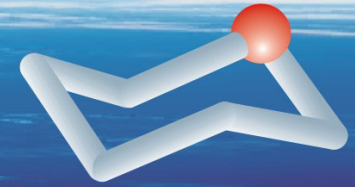
Molekuladinamika: fehérjék szerkezetének időbeli változását is lehet modellezni
Az ábrán az izomműködés során a titin Z122 fehérje kitekeredése látható

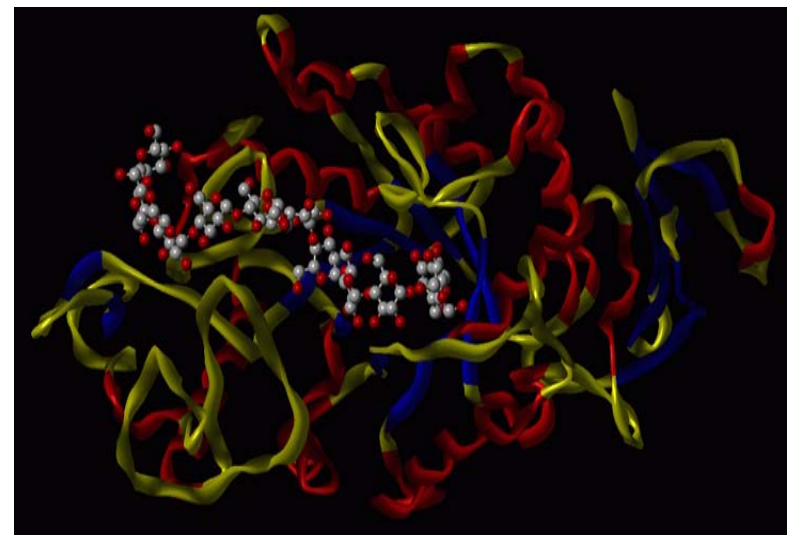
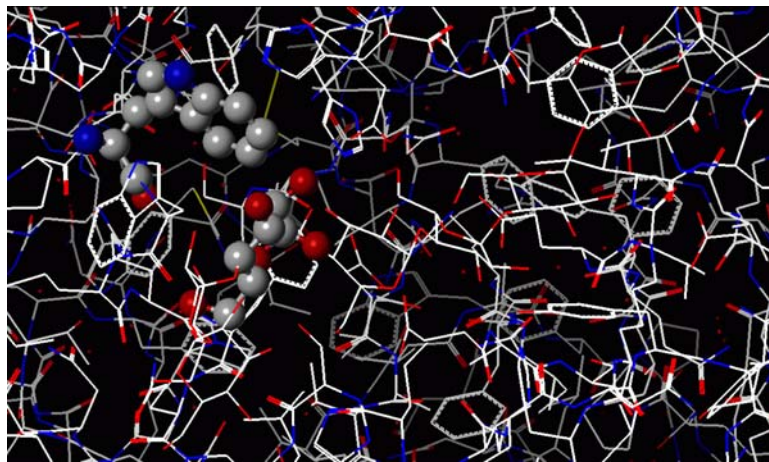
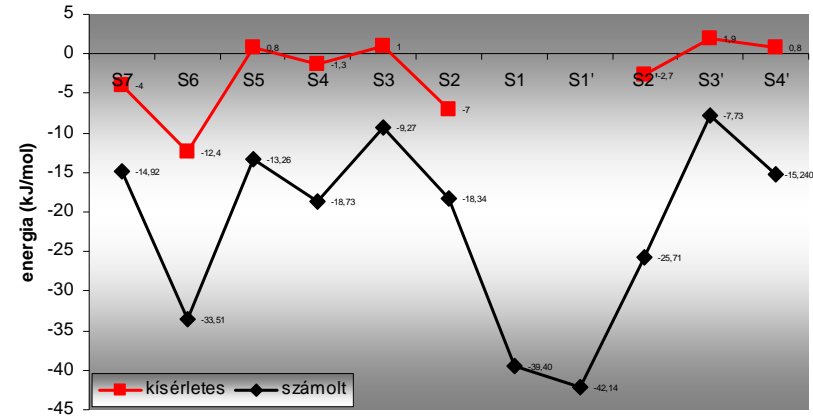
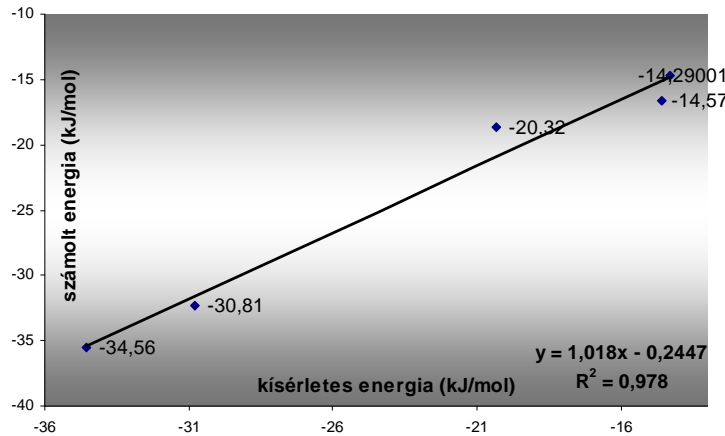
Kölcsönhatások az árpa amilázban

Molekuláris modellezés

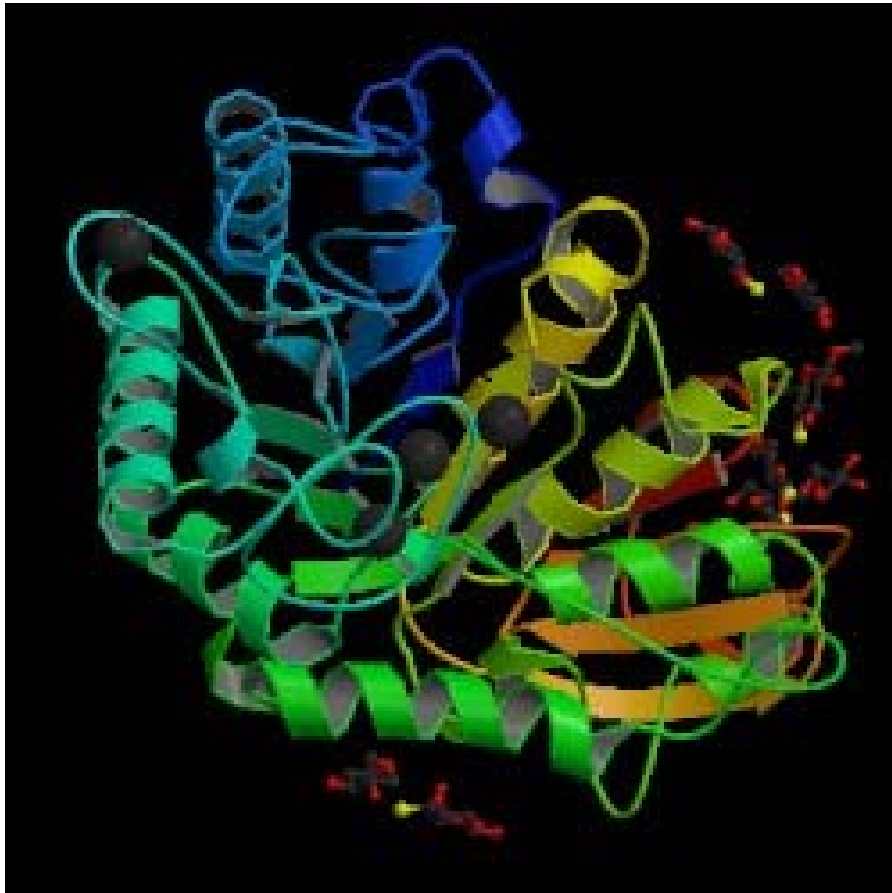
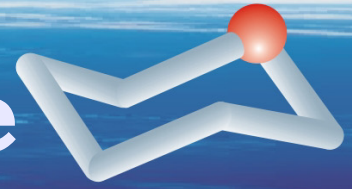
4) a kísérletes eredmények igazolása molekuláris modellezéssel

Árpa amiláz enzim mutációja

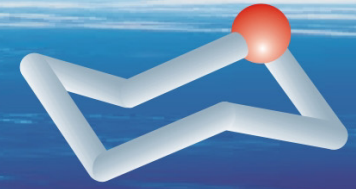
Amilázok szerkezete

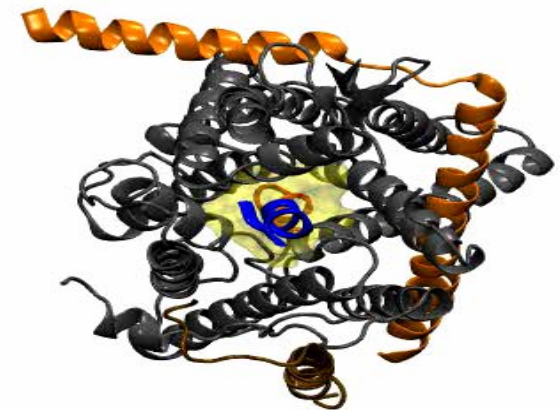
- α -hélixek és β -redők
- hurkok kötik össze $\rightarrow$ alhelyek
- változatos alhely szerkezet
- eredettől függ

A modellezés folyamata

- A molekulamodellezés célja: térbeli szerkezet ábrázolása
- Kísérleti eredmények reprodukálása
- Molekulatervezés
  - Pénz és idő megtakarítás
  - Az enzimműködés megjósolható
  - Célmolekulák tervezése
  - Új termékek

A (bio)informatika hatása az emberi evolúcióra

